

A szakosztályok működése 1909-ben.

1. A bölcsészet-, nyelv- és történettudományi szakosztály jelentése.

Tisztelt Közgyűlés! Az elmúlt 1909-ik év egyesületünk életében nevezetes forduló pont volt. 50 éve múlt, hogy elődeink a magyar tudomány és műveltség menedékéül az *Erdélyi Múzeum-Egyesületet* megalapították. És erről nekünk megfélekedezni nem lehetett. Nemcsak nem lehetett, de nem is volt szabad. E nevezetes évforduló megünneplését parancsolta nemcsak az alapítók iránt érzett kegyelet és nemcsak az az öröm, a mely nagy és nemes intézmények fennállásán és virágzásán minden becsületesen érző szívet elfog és ünnepelni készít; de parancsolta egyenesen az életösztön. Meg kellett mutatnunk, hogy élünk és hogy megértettük az alapítók nemes szándékait. Jeleznünk kellett, hogy készek és hajlandók vagyunk arra a honfoglaló és nemzetmentő munkára, a mely nemcsak 50 évvel ezelőtt volt időszzerű, de úgy látszik, az a mi sorsunk, hogy mindig az legyen. Minden év szolgált tanulsággal; de talán éppen a jubileumi év mutatta meg leginkább, hogy önállóságunk, alkotmányos szabadságunk és ezeken épülő nemzeti becsületünk ma sincs erősebb biztosítókkal körülvéve, mint volt 50 év előtt. És ha tán elfeledtük volna, éppen a mai napok figyelmeztetnek rá, hogy nincs nekünk más igazi fegyverünk, mint a művelődés és nincs más menedékünk, mint ezt szolgáló intézményeink. A papírra írt törvény elhalványul, a századokig érvényes jogszokás elavul, ígéretetek, fogadalmak elröppennek, népek és nemzetek rokonszenve megváltoznak, de a szorgalmas munkával gyűjtött szellemi és erkölcsi erő olyan alap, melyen minden körülmény között becsülettel meg lehet állani.

Igaz szívbéli örömmel vettünk hát egyenként részt, — ki több, ki csekélyebb mértékben — azok munkájában, a kik egyesületünk jubileumi évét minél emlékezetesebbé s a lelkekben minél maradandóbbá igyekeztek tenni. Még nagyobb lelki öröm fogott el, mikor a különböző ünnepeken felvonulni láttuk mindazokat, a kik szellemi és anyagi erejüknel fogva tudományos és társadalmi életünk legfőbb irányítói.

Akkor is éreztük, most a beszámolás pillanatában még erő-

sebben érezzük, hogy illendő volna, ha anyaegyesületünk jubeliumi éve és a vele együtt járó lelkes hangulat szakosztályunk múlt évi munkásságán is meglátszanék. Úgy kellene lenni, hogy szakosztályunk az előbbi éveknél fokozottabb és eredményesebb munkával ünnepelje meg az anyaegyesület ötven éves évfordulóját. De szakosztályunk múlt évi életében egy pár olyan fordulat és változás történt, a mely rajtunk kívül álló okokból rendes folyását megakasztotta s bizonyos tekintetben a felmutatható eredményt az előbbi évekenél hátrább vetette.

1909 január 11-én tartott tisztújító közgyűlésünkön dr. *Erdélyi Pál* a neki újra felajánlott titkári állást, tekintettel szakosztályi folyóiratunk szerkesztésével járó ejfoglaltságára, nem fogadta el. Három évig viselte a kettős feladattal járó kettős terhet s oly időben, a mikor ezen felül az új szervezettel járó kezdet nehézségeit is le kellett győznie; a mikor az útbaindítás, alapozás, a vezető gondolatok, elvek megállapítása és kitűzése kétszeres gondot és a legfigyelmesebb körültekintést követelte tőle. Az ő nyugodt, rendszerető munkásságának hiányát megéreztük már a múlt évben s bizonyára meg fogjuk érezni a jövőben is. Én, a ki nyomába próbáltam lépni, abban a biztomban tettem, hogy mint életem más viszonylataiban eddig tette, ezen a helyen, ebben az állásban is támogatni fog barátilag, atyailag intő, útbaigazító tanácsaival, a melyeket eddig is mindig hálás szívvel fogadtam s ezután is hálás szívvel veszek és kérek. A szakosztály pedig megnyughatik abban, hogy a mit benne, mint titkárbán, elvesztettünk, kamatostól visszanyerjük benne, mint szerkesztőben. Nem elszakadt tőlünk, nem félreállt a munka és a feladat nehézségei elől, csupán egyszerűsítette feladatait, szűkebb körre vonta munkássága célját, hogy annál mélyebbre szántson s szakosztályunk és egyesületünk nemes célzatait annál eredményesebben szolgálja.

Még nagyobb rázkodást okozott szakosztályunk életében mindenkitől szeretett és becsült elnökünknek halála. Dr. *Szamosi János* azok közé tartozott, a kik már velük született természetüknél és egész világnézetüknél fogva kiválóan alkalmasak közművelődési és tudományos egyesületek vezetésére. A szó igaz értelmében emberbecsülő volt, s azért mindenki szerette; ellenséges érzület benne soha senki iránt egy szemernyi sem volt s azért minden száva bizalmat, minden cselekedete becsülést keltett. Derült, igaz bölcseségen alapuló világnézlete megőriztette vele életének előhaladt korában is azt a nemes lelkesülést és kicsinyek-nagyok iránt való egyaránt szives érdeklődést, mely rendesen csak az ifjú kor sajátja s az élet lehajlásában közömbösséggé vagy éppen ridegséggé szokott változni. Tudományának életerejének legjavát szentelte egyesületünknek s emléke közöttünk mindig kedves marad.

Az elnökünk halálával ért veszteséget pótolhatja, hogy a megüresedett elnöki székre lelkes és ügyeszerű új elnököt sikerült találnunk, kiben szakosztályunk fejlődésének, eredményes munkásságának komoly biztosítékát látjuk.

Az 1909 május 22-én tartott szakosztályi közgyűlés egyhangulag dr. *Schilling Lajost*, anyaegyesületünk főtitkárát választotta meg szakosztályi elnöknek. A ki, bár az anyaegyesület igazgatásának terhei is jórészt az ő vállára nehezdednek, engedelmeskedett az őszinlén megnyilatkozó bizalomnak s felvette ezt a kötelességet is. Úgy érezzük, hogy bár munkaerejét nagyon lekötötte az anyaegyesület, mégis kedves kötelességnek tünt fel előtte: szolgálni szakosztályunknak. Eszébe jutottak a 30 év előtti idők. A miket akkor, mint szakosztályi titkár, eltervezett, azok az elszánások, valóra vált remények és be nem tölt várakozások egészen idáig kísérték, körülzsongták s rábeszélték, hogy a mi akkor nem vált valóra, próbálja megvalósítani most.

A jubiláris esztendőnek volt még egy nevezetes eseménye, az, hogy szakosztályunk eddigi vándorlása és bolyongása után végleges otthonát találta meg az egyesületi és egyetemi könyvtár új palotájában. A berendezkedéssel járó bajok miatt az előadó terem, melyben felolvasó üléseinket tartjuk, még nem állott rendelkezésre, a mi szintén közre játszott abban, hogy az év első felében üléseinket nem tartottuk meg a régi rend szerint.

Ezek a jelzett változások az okai, hogy felolvasó üléseinket csak október hóban kezdtük meg s így mindössze csupán 3 felolvasó ülést tarthattunk a következő tárgyakkal:

- I. Október 27-én: 1. Elnöki jelentés. 2. Jelentés a Kovács Sámuel-féle pályázatról. 3. A hazai kisorozok zenéje. Fonográffal gyűjtötte és bemutatta: Seprődi János.
- II. November 24-én: Dr. Erdélyi Pál: Az új egyetemi könyvtár ismertetése vetített képekkel. Előadás után a könyvtár megtekintése.
- III. December 15-én: 1. Sándor Imre: Az erdélyi 1809-iki nemesi fölkelés. 2. Schilling Gábor: A Bodzás-patak rejtélyes megfordulása. Vetített képekkel.

E csekély számú felolvasó üléssel szemben szolgáljon vigasztalásul, hogy az elmúlt évben az egyetemi könyvtár előadó termében felolvasásaink számára állandó, jól és kényelmesen felszerelt helyiséget nyertünk, s hogy szakosztályi életünk másik fontos tényezője, a folyóirat, a múlt évben is akadály nélkül megjelent.

Folyóiratunk jelenleg 750 példányban jelenik meg, összesen 28 $\frac{1}{2}$ íven. Ebből 80 csere-, 24 tiszteleti, 32 pedig hirdetési példány. Előfizetőknek és szakosztályi tagoknak 544 példányt küldünk el. A megmaradt 70 példányt raktáron őrizzük. Cserepéldányképpen a szakosztály a könyvtárnak 16 művet 18 kötetben és 1 folyóiratot 33 kötetben szolgáltatott át.

Folyóiratunk ügyének szellemi részével a szakosztály a legteljesebb mértékben elégedett lehet. Tudományos színvonala, kritikai irányának komolysága széles körben olyan tiszteletet és becsülésszerzett, mely továbbra is csak a legszebb reménnyel és várakozással tölthet el mindnyájunkat. Kell-e erre nézve más példát is

felhoznom, mint azt a 11 ívnél nagyobb terjedelmű füzetet, melyet dr. Pósta Béla tiszteletére barátai és tanítványai állítottak össze? Emléke ugyan ez a tanítványi ragaszkodásnak, a baráti ézelemnek; de egyszersmind fényes erőpróba is volt, a mely szakosztályunk életében kiemelkedő mozzanat, de a tudományos életben sem maradhat hatás nélkül.

Kár, hogy — a mint szerkesztőnk jelentéséből is kitűnik — anyagilag nem tudjuk olyan állapotba hozni folyóiratunkat, minőt megérdemel, s minőre céljai eléréséért szüksége is volna. Jelenleg, tisztán a szerkesztő utánjárásából és önzetlenségéből nem olyan aggasztó a helyzet, mint az újjá szervezés első éveiben volt. Azóta a 2200 K évi átalányhoz a szerkesztő 1000 K állami segélyt s hirdetési díjak útján majdnem ismét 1000 K bevételt szerzett. Ezek ma szűkösen ugyan, de kifutnák a költségeket, ha az előbbi évek terhe nem nehezednék rá.

Szerkesztőnknek mindjárt kezdetben az volt az alapelve, hogy bár maga a szerkesztés és kiadás munkáját teljesen ingyen végzi és végezteti, a munkatársaknak tiszteletdíjat ad, mert csak úgy lehet szabad keze a folyóirat irányának megszabásában és színvonalának emelésében. A terjedelmet sem szabhatta nagyon szűkre, az évi 2200 általány keretei közé, mert különben nem remélhette, hogy tartalmi gazdagság és kiállítás tekintetében versenyezhesen a már régebben élő és rendes javadalomban részesülő folyóiratokkal. Eleinte és egyszerre a hirdetések sem hozhattak tetemesebb hasznot. Ime, ilyen okok teremtették meg azt az anyagi terhet, mely az előbbi évekből átjőve, jelenben is ránk nehezedik. Ettől megszabadulni legfőbb óhajításunk. Jelentésemet azzal a bizakodással végzem, hogy sikerülni is fog.

Seprődi János,
szakosztályi titkár.

2. A természettudományi szakosztály jelentése.

Az 1909. év szakosztályunk életében az eddig megszokott keretek közt folyt le. A munkatársak csekély számától és anyagi eszközeink szűkösségtől megszabott korlátok között tehetett csupán eleget szakosztályunk a lefolyt évben is azoknak a feladatoknak, melyeket az alapszabályok és az ügyrend elébe tűznek: tudniillik az Erdélyi Nemzeti Múzeum természeti tárai anyagának tudományos földolgozása, népszerű ismertetése, a természettudományok szakszerű művelése és terjesztése tekintetében.

Kimagasló mozzanata volt szakosztályunk életének a Darwin Károly születésének 100-ik évfordulója alkalmával rendezett ünnepélyes ülés, melynek keretében dr. *Fabinyi Rudolf* elnöki megnyitójában méltatta a tudós munkásságának hatását és jelentőségét, dr. *Apáthy István* „A félreértett Darwin” címmel elmondott elő-